

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA TRANSRODNIH, RODNO VARIJANTNIH I INTERPOLNIH OSOBA U CRNOJ GORI ZA 2019. GODINU

Ljudska prava transrodnih i rodno varijantnih osoba, u toku 2019. ostvarila su značajan napredak na polju vidljivosti, ali i zabilježila nekoliko slučajeva diskriminacije i nasilja.

Ljudska prava interpolnih osoba još uvijek ostaju nevidljiva. Uprkos činjenici da Zakon o zabrani diskriminacije 2017. godine izmjenama i dopunama uvodi "interseksualne karakteristike" kao osnov za zabranu diskriminacije, kao i činjenice da se tema diskriminacije interpolnih osoba otvara u javnosti iste godine, te zvanične informacije iz KCCG da se operacije determinacije pola nad interpolnim bebama sprovode u toj ustanovi, interpolne osobe ostaju nevidljive, kako u LGBTIQ zajednici, tako i u javnom diskursu. Usljed osnivanja Asocijacije Spekttra, te povećanja stepena vidljivosti transrodnih i rodno varijantnih osoba, kako u LGBTIQ zajednici, tako i u medijima, ljudska prava transrodnih i rodno varijantnih osoba dobijaju postepeno na značaju, te se slučajevi diskriminacije i nasilja adresiraju na adekvatniji način.

U nastavku teksta biće opisano nekoliko oblasti javnog života od značaja za ljudska prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u Crnoj Gori, kroz slučajeve diskriminacije i kršenja ljudskih prava, ali i ostvarenih napredaka.

spektro

Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!

We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!

SLUČAJEVI NASILJA:

- ❖ **Prva presuda zločina iz mržnje donesena je u februaru 2019. godine u slučaju napada na Hanu Konatar, trans ženu, aktivistkinju Asocijacije Spektro u septembru 2017. godine, u Podgorici:**

H.K. je pretučena od strane nepoznatog muškarca na ulici u blizini svojeg doma, dok se vraćala kući u noćnim časovima. Incident se desio nakon njene vidljivosti na Povorci Ponosa, koja se desila nekoliko dana prije. Prije nego je pretučena, nepoznati muškarac u pratnji s drugim muškarcem je presreo i rekao joj: "Nećeš mi šetat ovuda pederčino jedna.", nakon što je oborio na zemlju i počeo da je tuče. Nakon što je uspjela da ustane, potrčala je u obližnji supermarket, u koji je pokušala da uđe, što joj radnici/e nisu dozvolili/e jer je bila sa psom. Uspjela je dok je trčala da nazove policiju. Napadač je izvukao iz marketa i nastavio da je tuče, dok ga nije zaustavio nepoznati prolaznik, pružajući joj ruku uz komentar: "Gospođice, jeste li dobro?". Nakon što se ona okrenula i pokazala lice, prolaznik je prokomentarisao: "A ti si muško... Možeš da nastaviš da ga tučeš." Međutim, napadaču je javljeno da policija dolazi, nakon čega je pobjegao, dok ih je Hana sačekala. Jedan od policijskih inspektora je nakon otkrivanja identiteta napadača, pokušao da je ubijedi da odustane od tužbe, govoreći joj kako je u pitanju "mlad i dobar momak, koji to više neće uraditi", što je ona odbila. Tužioc je okarakterisao slučaj kao nasilničko ponašanje sa elementima zločina iz mržnje, što je tek drugi slučaj okarakterisan na ovaj način, nakon uvođenja zločina iz mržnje u Krivični zakon 2014. godine.

Nakon godinu dana sudskog procesa, u februaru 2019. godine, donesena je presuda u kojoj je okrivljeni osuđen upravo za nasilničko ponašanje sa elementima zločina iz mržnje, što je prva prvostepena presuda zločina iz mržnje u Crnoj Gori. Ovom presudom napadač je kažnjen sa 4 mjeseca zatvora, što je manje od minimalne za navedeno krivično djelo.¹Međutim, nakon žalbe Višem sudu, presuda je preinačena u **uslovnu kaznu i trajanju od 2 godine.**²

- ❖ **Slučaj nasilja nad trans muškarcem V.A. u Kolašinu u avgustu 2019. godine**

Tri nepoznate osobe pretukle su trans muškarca na teritoriji opštine Kolašin. Napad se desio 28. avgusta oko 23 sata uveče. Napadači su kucali na vrata porodične kuće trans muškarca i kada je otvorio, silom ga izvukli ispred. Tu je pretučen, vrijeđan i ponižavan dok nije izgubio svijest. Slučaj je prijavljen Centru bezbjednosti Kolašin. Brojne nevladine organizacije, kao i institucija Ombudsmana i druge relevantne institucije, negativno su reagovale na ovaj slučaj nasilja. Međutim, policija je jako

---

¹ Optužni prijedlog, Osnovno državno tužilaštvo, Kt.Br. 1183/17; Presuda Osnovni sud u Podgorici, K.Br. 192/18

² Odluka, Viši sud u Podgorici, Kž.br. 302/19

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

brzo reagovala i već nakon nekoliko dana napadači S.K (33), R.V (30) i B.V. (30) iz Kolašina uhapšeni su zbog sumnje da su prebili transrodnog muškarca iz tog grada. Na osnovnom sudu u Kolašinu, slučaj je završio presudom za nasilničko ponašanje sa elementima zločina iz mržnje, za svakog napadača po 8 mjeseci zatvora.³ S obzirom na činjenicu da je žalba podnesena u januaru Višem sudu u Bijelom Polju, presuda još uvijek nije pravosnažna.

Reagujući na nasilje nad trans momkom iz Kolašina, u ovom gradu Spektra organizuje prvo javno okupljanje TIRV osoba održavanjem performansa "Maske"⁴ na centralnom gradskom trgu. Učesnicie performansa su nosile transparente na kojima je pisalo: "Napadi na trans osobe ne smiju proći nekažnjeno", "Zbog nasilja koje sam trpio pokušao sam samoubistvo", "Živim sa strahom", "U Podgorici sam više puta bila fizički napadnuta", "Stalno slušam poniženja i uvrede", "Već par godina momak iz mog kvarta me psihički zlostavlja", "Biram život i ne pokoravam se nasilju", "Danas sam tu jer vjerujem u slobodu i jednakost", "Ja sam prijavila nasilnika koji me je napao", "Da li ste živi ako ne živite svoj život?", "Zahvaljujući mojim trans prijateljima ja sam dobro", "Sa svakim adekvatno riješenim slučajem trans osobe žive sigurnije".

Osim navedenih slučajeva, Asocijacija Spektra bilježi brojne slučajeve nasilja prema transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama, naročito porodičnog, koje je u svim slučajevima do sad ostalo neprijavljeno. Samo u toku prve polovine 2019. Godine, Asocijacija Spektra je zabilježila 4 slučaja u kojima su transrodne osobe bile prinuđene da se odsele od kuće usljed nasilja. Nedostatak povjerenja u institucije sistema, ekonomske nezavisnosti i mogućnosti za obrazovanjem i zaposlenjem, diskriminacija priikom traženja mjesta za stanovanje, kao i nemogućnost promjene oznake pola u dokumentima, razlozi su zbog kojih transrodne i rodno varijantne osobe ostaju u situacijama porodičnog nasilja.

---

³ K.br. 87/19

⁴ <https://asocijaciaspektra.org/2019/09/16/performans-maske-u-kolasinu/>

spektra

Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!

We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!

PRAVO NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT:

Sterilizacija kao preduslov za pravno prepoznanje roda još uvijek ostaje jedan od najsnažnijih primjera grubih kršenja ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u Crnoj Gori. **Pravno prepoznanje roda** u Crnoj Gori sprovodi se kroz implementaciju **Zakona o matičnim registrima** koji omogućava trans osobama da promijene oznaku pola, ali bez jasnih smjernica o samoj proceduri, što u praksi onemogućava transrodnim osobama promjenu oznake pola bez prethodno obavljene **sterilizacije**. Ovakva praksa je u potpunosti u suprotnosti sa međunarodnim pravom i presudama Evropskog suda za ljudska prava, koji je 2017. donio presudu kojom sterilizaciju i sve intervencije koje mogu dovesti do sterilizacije, uključujući hormonsku terapiju, kao preduslov za pravno prepoznavanje roda, smatra jasnim kršenjem ljudskih prava. Upravo iz tog razloga, nova **Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023.**, definiše kao jedan od strateških ciljeva kreiranje **Zakona o rodnom identitetu** koji će biti u potpunosti usklađen sa međunarodnim pravom i obavezama. Formiranje radne grupe za izradu Zakona o rodnom identitetu je bilo planirano Akcionim planom 2018., međutim ova aktivnost nije realizovana, ali je održan jedan sastanak na kojem su LGBTIQ organizacije pokrenule diskusiju sa nadležnim Ministarstvima o realizaciji ove aktivnosti kroz Strategiju 2019-2023. Prijedlog Zakona o rodnom identitetu koji je predstavljen od strane LGBTIQ Asocijacije Queer Montenegro, NVO Juventas i Institut za pravne studije, a uz konsultacije sa Asocijacijom Spektra, predlaže model pravnog prepoznanja roda bez medicinskih intervencija kao preduslova, te izričito zabranjuje sprovođenje hirurških intervencija korekcije pola (koje nisu zdravstveno indikovane) nad interpolnom djecom i odraslim osobama, bez njihovog pristanka. U decembru je održana dvodnevna radionica na kojem su prisustvovali/e predstavnici/e institucije Zaštitnika za ljudska prava i slobode, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, organizovana od strane Queer Montenegro i NVO Juventas, uz podršku Asocijacije Spektra na kojem se razgovaralo o Zakonu o rodnom identitetu. Iako su pozvana sva Ministarstva, većina se nije odazvala. Na radionici je u svojstvu edukatorke prisustvovala Gabriella Calleja, predstavnica SOGIGESC Unit ispred Human Rights and Integration Directorate sa Malte.

spektra

Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!

We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!

DISKRIMINACIJA U OBLASTI ZDRAVSTVENOG ZAŠTITE:

U oblasti zdravstvene zaštite zabilježeni su značajni pomaci, naročito kada je u pitanju trans-specifična zdravstvena zaštita i senzibilisanost crnogorskih ljekara/ki za pružanje adekvatne zdravstvene zaštite transrodnim osobama. U okviru Kliničkog centra Crne Gore, u **julu** formirana je Komisija za transrodno zdravlje, koja predstavlja tim ljekara/ki koji je zadužen za dalje razvijanje trans-specifične zdravstvene zaštite, pružanje zdravstvenih usluga procesa prilagođavanja pola rodnom identitetu, kao kreiranje sveobuhvatne podrške u domenu zdravlja transrodnim osobama. Dr. spec. psihijatrije Tea Dakić je u okviru ovog tima razvila informisane pristanke za transrodne osobe, te će se tim u narednom periodu baviti razvijanjem konkretnih protokola za postupanje u slučajevima zahtjeva za pristupanje procesu prilagođavanja pola od strane transrodnih osoba. Ovakva praksa će značajno olakšati u budućnosti proces prilagođavanja pola transrodnim osobama, kao i u znatnoj mjeri rasteretiti Fond za zdravstveno osiguranje.

Transrodne osobe u Podgorici, imaju pristup psihijatru, endokrinologu, hirurgu, urologu i ginekologu. U prethodnom periodu u KCCG urađene su 4 mastektomije trans muškarcima (operacije uklanjanja grudi), međutim, još uvijek se nijesu stekli preduslovi za obavljanje genitalnih operacija, usljed nedostatka kapaciteta i neophodnog znanja medicinskih stručnjaka u Crnoj Gori, te se osobe koje žele genitalnu operaciju i dalje upućuju u Beograd. U prethodnom periodu, trans osobe nijesu imale pravo da biraju između različitih procedura rekonstruktivne hirurgije, kao što su metoidioplastika ili faloplastika, te takođe nemaju pravo na povećanje grudi, s obzirom na to da potpisani ugovor uključuje samo "osnovne procedure". Ovakva situacija očigledno krši Zakon o pravima pacijenta, koji garantuje pravo pacijenta da „slobodno odlučuje između više mogućih oblika medicinskih intervencija koje ponudi doktor medicine”.

Pored toga, uprkos činjenici da Pozitivna lista lijekova uključuje hormonsku hormonsku terapiju koja se koristi u procesu prilagođavanja pola, transrodna zajednica se suočava sa nestašicom hormonske terapije estradiolom koji se prepisuje trans ženama u procesu tranzicije. Uprkos brojnim naporima Asocijacije Spektra i Queer Montenegro da riješe ovaj problem, inicirajući komunikaciju sa Domovima zdravlja, Ministarstvom zdravlja, Montefarmom, Fondom za zdravstveno osiguranje i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda u periodu od juna 2017. do decembra 2019. godine, problem nije riješen, iz razloga neadekvatne komunikacije i prebacivanja odgovornosti među nadležnim institucijama. Ova situacija prisiljava mnoge trans osobe na pristup hormonskoj terapiji u drugim zemljama u regiji ili na crnom tržištu, što ih izlaže rizicima, kako zdravstvenim, tako i pravnim.

Pitanje interpolne zajednice unutar zdravstvenog sistema otvoreno je 2017. godine, kada je Klinički centar Crne Gore dao zvaničnu izjavu da se operacije "korekcije pola" obavljaju u okviru ove ustanove nakon „detaljnih višestrukih testova utvrđivanja pola djeteta”. Ovi podaci su jasan pokazatelj neophodnosti daljnjeg obrazovanja zdravstvenih radnika/ca na temu ljudskih prava interpolnih osoba, kao i da država obezbijedi jasnu zaštitu prava na samoodređenje i zaštitu tjelesnog integritet interpolnih osoba. Na osnovu date izjave jasno je da se ova prava inter osobama krše, uprkos činjenici da Zakon o zabrani diskriminacije jasno zabranjuje diskriminaciju na osnovu

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

interseksualnih karakteristika.. Iako se interpolne osobe ne pominju posebno, Zakon o pravima pacijenta garantuje pravo osobe na blagovremeni pristup svim vrstama informacija o svom zdravstvenom stanju i bolesti, kao i načinu pružanja zdravstvenih usluga i njihovoj svrsi. Isti zakon navodi da pacijent ima pravo da od zdravstvenog radnika/ce blagovremeno primi obaveštenje koje je potrebno da donese odluku o prihvatanju ili odbijanje predložene medicinske intervencije. Međutim, medicinska intervencija na maloljetnom licu može se preduzeti uz saglasnost roditelja / staratelja, što u praksi često i znači da interpolne osobe ne donose odluke o intervencijama korekcije pola.

U 2019. Godini, zabilježen je slučaj diskriminacije transrodne žene u oblasti zdravstvene zaštite koji je opisan u nastavku teksta:

❖ **Slučaj: Kršenje prava na privatnost H.K., trans ženi u JU Dom zdravlja “Novi blok”, Podgorica.**

Dana 12.10.2018. godine u Domu zdravlja „Novi blok“ na Zabjelu došlo je do incidenta, kada je H.K. otišla da izvadi krv, i istovremeno primi terapiju kada je medicinska tehničarka koja radi u smjeni nakon što je izvadila krv i primila terapiju, u momentu dok je podnositeljka pritužbe bila u hodniku, rekla medicinskom tehničaru koji joj je vadio krv da je ona transrodna osoba uz čuđenje i glasno smijanje. Nakon što joj je H.K. tražila ime i prezime, što je medicinska tehničara odbila da joj kaže, odlučila je da prijavi slučaj. Podnositeljka pritužbe se obratila Zaštitniku zbog činjenice što je više puta bila žrtva nasilja kako od poznatih tako i nepoznatih počinitelaca, i samim iznošenjem informacija od strane medicinske tehničarke koja je otkrila informacije koje se tiču terapije i njenog procesa prilagođavanja pola drugim medicinskim službenicima, grubo krše njeno pravo na privatnost, te je navode na zaključak da će isti taj medicinski tehničar širiti informacije o njenoj privatnosti i samim tim dovesti je do novog nasilja. Zaštitnik je u datom slučaju utvrdio povredu prava na privatnost, te omogućio medijaciju na sastanku između predstavnika/ca Doma zdravlja Podgorica, podnositeljke tužbe i Asocijacije Spektra, na kojem su se predstavnici/e JU Dom zdravlja upoznali/e sa problemima sa kojima se suočavaju transrodne osobe, te obavezali/e na preduzimanje koraka u cilju zaštite ljudskih prava i prava pacijenata transrodnih i interpolnih osoba.

spektra

Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!

We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!

MEDIJI I VIDLJIVOST TRANSRODNIH I INTERPOLNIH OSOBA:

- Monitoringom medija registrovano je 387 medijskih objava o transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama
- U medijima je bilo vidljivo 8 transrodnih i rodno varijantnih osoba
- Medijsko izvještavanje o transrodnim osobama unaprijeđeno je u značajnoj mjeri. Neki od pozitivnih primjera su sljedeći:
  - Radio Slobodna Evropa: Transrodna Podgoričanka – Kako sam saznala da sam žena (<https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-transrodnost/29689509.html?fbclid=IwAR2IicmRvULYFZuqsypgEoSVeOOBz51ji0FiiR8E0ewwhCC1AkCeSG1Mqwc>)
  - Tv Vijesti: Boje Jutra – Transrodne osobe u Crnoj Gori (<https://www.youtube.com/watch?v=jx2SKJOdWVA&fbclid=IwAR2YD3YjtFBcn3M54ud6nWVfferr8O4-54snKLOYixKw6Q2AYdRoncfrAdY>)
  - RTCG: Transrodne osobe – Jovan Ulićević i Nikola Ilić (<https://www.youtube.com/watch?v=v7BNbJn5hls>)
  - Perspektiva.plus: Transrodna Crna Gora – Upoznajte Hanu i Džolija (https://perspektiva.plus/transrodna-crna-gora-upoznajte-hanu-i-dzolija/?fbclid=IwAR39rVk6DLO-DeQI34oZl4nTfm-7sUe_pHn4BrIyh4AIbe1NOEH0lcKrp_A)
  - TV A1: Život uživo sa Jovanom Božarić (<https://www.youtube.com/watch?v=2I7nL06m-vY>)
  - O nasilju moramo govoriti - Nikola Ilić: <https://www.youtube.com/watch?v=aKpb0F34cHA>
- Publikovana brošura „Preporuke za medijsko izvještavanje o transrodnim, interpolnim i rodno varijantnim osobama“ podržana od strane Instituta za medije, Evropske unije i Ministarstva javne uprave i distribuirana svim medijskim kućama i organizacijama koje se bave medijskom pismenošću.

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

KULTURA

- Kreirana izložba fotografija trans osoba i žena „Kad svane“ povodom 8. marta, te prezentovana javnosti u okviru 8. martovskog programa Centra za ženska prava i NVO ANIMA
- Organizovan performans „Maske” u Kolašinu u okviru mjeseca Ponosa Montenegro Prajda 2019, kao prvo javno okupljanje trans osoba u Kolašinu
- Organizovan performans „331 razlog“ u Podgorici, radi obilježavanja Dana sjećanja na žrtve transfobije 2019. godine
- Organizovana izložba „Trans Balkan“ autora Aleksandra Crnogorca, u saradnji sa Kvir Montenegro
- Organizovana diskusija „Na raskršću opresija“ uz podršku Trag fondacije, u Drop in centru NVO Juventas na kojoj je govorilo 5 transrodnih osoba na temu bivanja subjekta u izložbi „Trans Balkan“ i značaju kulture u promociji ljudskih prava transrodnih osoba
- Organizovana izložba „Identiteti“ u saradnji sa Kvir Montenegrom, uz podršku Ministarstva kulture
- Organizovana izložba „Uloge“ u saradnji sa Kvir Montenegrom

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

DISKRIMINACIJA U OBLASTI OBRAZOVANJA:

Podaci koje je dala Asocijacija „Spektra“ ukazuju da transrodni učenici/e često doživljavaju maltretiranje, uznemiravanje i nepoštovanje u odnosu na njihov rodni identitet i rodno izražavanje. Profesori/ce obično odbijaju da koriste izabrano ime transrodnih učenika/ca, navodeći da moraju da koriste “ime iz dokumenata” kako bi se pridržavali “pravila i zakona”. Važno je napomenuti da ne postoje jasna pravila u bilo kojoj obrazovnoj instituciji koja definišu tretman ili zaštitu od diskriminacije transrodnih osoba, s izuzetkom antidiskriminacijske politike Medicinskog fakulteta, stoga ne postoje jasne smjernice u obrazovnim ustanovama koje omogućavaju poštovanje ljudskih prava LGBTI učenika/ca. Spektra daje podatak da je u toku 2018. godine 4 transrodne osobe napustilo redovno školovanje u srednjim školama, dok je nerijetka situacija da transrodne osobe iz gradova na sjeveru i primorju, napuštaju svoje rodne gradove kako bi nastavile školovanje u Podgorici. Razlog ovome je dostupnost socijalnih servisa koje pružaju nevladine organizacije, postojanje LGBT zajednice u Podgorici, te mogućnost adekvatnog reagovanja u slučaju institucionalne diskriminacije.

Neke od ključnih aktivnosti su:

- Održano 6 radionica za učenike/ce srednjih škola u Podgorici, Danilovgradu, Kotoru i Herceg Novom kroz saradnju sa NVO Centar za građansko obrazovanje
- Održana Živa biblioteka u SEŠ „Mirko Vešović“ od strane 3 trans aktivista
- Prezentovano prvo istraživanje o diskriminaciji transrodnih i rodno varijantnih učenika/ca u srednjim školama Crne Gore "M. Vlahović, J. Ulićević. Da odzvoni nasilju: Smjernice za kreiranje sigurnog školskog prostora za rodne različitosti. Izvještaj o diskriminaciji transrodnih i rodno varijantnih učenika/ca u srednjim školama Crne Gore. Asocijacija Spektra. 2019.", online na: <https://asocijaciaspektra.files.wordpress.com/2019/10/izvjestaj-da-odzvoni-nasilju-press-final.pdf>

Ovo istraživanje je prvo istraživanje o diskriminaciji transrodnih učenika u obrazovnom sistemu Crne Gore, te se bavilo ispitivanjem stavova srednjoškolaca o rodnim i polnim različitostima u 5 crnogorskih opština (Podgorici, Kolašinu, Mojkovcu, Kotoru i Bijelom Polju). Istraživanje je obuhvatilo 10 srednjih škola, kao i iskustva transrodnih i rodno varijantnih osoba u obrazovnom sistemu, kroz sprovođenje fokus grupa i dubinskih intervjuva. Na osnovu istraživanja kreirane “Smjernice za kreiranje sigurnog školskog prostora za rodne različitosti” I distribuirane svim srednjim školama.

Neki od ključih rezultata istraživanja uključuju sljedeće:

Adresa: Oktobarske revolucije 78, 81 000 Podgorica | tel/fax: + 382 020 657 098, lokal 104
e-mail: asocijacija.spektra@gmail.com

spektra

Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!

We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!

o Učenici/e pokazuju nedostatak znanja u odnosu na teme vezane za rod, pol i seksualnu orijentaciju (npr. 46% smatra da su pol i rod isto; 31% smatra da su trans i gej osobe isto, dok 23% navodi da ne zna), kao predrasude u odnosu na razlike između muškaraca i žena (83% smatra da muškarci i žene različito razmišljaju; 51% da se razlikuju po intelektualnim sposobnostima).

o 46% misli da ne želi da zna više o trans osobama, kao i da LGBT teme ne treba da budu zastupljene u obrazovnom programu

o 60% učenika/ca smatra da trans osobe treba da imaju jednaka prava kao i sve ostale osobe

o 50% srednjoškolaca/ki smatra da bi im bilo lagodno da trans osoba uči u njihovom odjeljenju, dok 33% smatra da im ne bi bilo lagodno (od toga 52% učenika navodi da im ne bi bilo lagodno, dok 24% učenica navodi isto što ukazuje na razliku u stavovima među muškarcima i djevojkama, odnosno važnosti dodatne edukacije dječaka i momaka)

o 58% bi podržalo trans drugara/icu da ih oslovljavaju drugim imenom, dok 26% ne bi (od čega 41% momaka, a 19% djevojaka odgovara negativno)

o 47% nije saglasno da trans osobe treba da imaju pristup besplatnom procesu prilagođavanja pola

o 50% smatra da su trans osobe mentalno poremećene

o 37% smatra da nije normalno da osoba "promijeni pol"

o Sa tvrdnjom "Transrodne osobe čine grijeh ukoliko žive u rodu koji osjećaju, umjesto u polu koji im je dat na rođenju." složilo se 30% srednjoškolaca/ki, a 40% njih smatra da će se ugroziti postojanje muškaraca i žena ukoliko prihvatimo transrodne osobe. 46% srednjoškolaca/ki smatra da transrodne osobe krše tradiciju i kulturu našeg društva

Napad na transrodnog učenika N.I. aktivistu Asocijacije Spektra, u martu 2018. Godine:

N.I. je u kontinuitetu doživljavao nasilje u JU Srednjoj medicinskoj školi i Učeničkom domu u Podgorici tokom 2017/2018. Godini. Većina profesora/ki u njegovoj srednjoj školi odbila je da koristi njegovo izabrano ime, a većina učenika/ca u školi, kao i Učeničkom domu, uznemiravali su ga verbalno ili fizički. Nakon što se obratio Spektri, tražeći podršku i pomoć, Spektra je podnijela zahtjev upravi studentskog doma da utiče na vaspitače/čice koji su odbili da ga podrže i time obeshrabre učenike/ce u vršenju daljeg nasilja. Problem nije riješen odmah, što je za posljedicu imalo da ga je nekoliko učenika/ca napadalo, nanoseći mu lakše povrede, koje su se dogodile nakon što je N.I. javno

Adresa: Oktobarske revolucije 78, 81 000 Podgorica | tel/fax: + 382 020 657 098, lokal 104
e-mail: asocijacija.spektra@gmail.com

spektro

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

govorio o svom rodnom identitetu. Slučaj je prijavljen policiji, koja je identifikovala napadače, i predala slučaj državnom tužiocu. Slučaj je završio opomenama za 2 napadača, dok su ostali obilježeni kao svjedoci. Nakon ovog događaja, N.I. je napustio Učenički dom, gdje se nije osjećao sigurno, jer se uznemiravanje nije zaustavilo, a dio vaspitača/čica u Učeničkom domu nastavilo je iskazivanje neprihvatanja njegovog rodnog identiteta. Nakon što je neko kratko vrijeme boravio u prijateljskoj kući, ostao je bez mjesta za boravak, nakon čega je Asocijacija Spektro podnijela zahtjev studentskom domu da mu pomogne u ovoj konkretnoj situaciji, a da ga zaštiti od daljnjeg nasilja. Odgovor menadžmenta Studentskog doma je primjer dobre prakse, jer su prevladali interna pravila i primili ga natrag u studentski dom, dajući mu posebnu prostoriju u kojoj može biti zaštićen i siguran.

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*

SARADNJA SA INSTITUCIJAMA:

U toku 2019. Godine, Asocijacija Spektra je ostvarila saradnju sa nekoliko institucija sistema. Zahtjevi za potpisivanje Memoranduma o saradnji poslani su svim nadležnim Ministarstvima, međutim još uvijek nije potpisan nijedan Memorandum. Sastanci su održani sa Ministarstvom zdravlja i prosvjete. Ministarstvo kulture je odbilo da potpiše Memorandum o saradnji uz obrazloženje da već aktivno saraduju sa organizacijom Kvir Montenegro kroz implementaciju projekata, te da stoga smatraju da je potpisivanje Memoranduma o saradnji sa Asocijacijom Spektra nepotrebno. Ministarstvo prosvjete je pružilo informaciju da nemaju praksu potpisivanja Memoranduma o saradnji sa nevladinim organizacijama, dok je Ministarstvo zdravlja naglasilo da će razmotriti potpisivanje Memoranduma. Potpisan je Memorandum o saradnji sa KCCG i JZU Dom zdravlja Podgorica.

Asocijacija Spektra ima svog predstavnika i u Timu povjerenja Uprave Policije i LGBT zajednice, kao i u okviru Nacionalnog tima za koordinaciju praćenja primjene Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023.

spektra

*Slavimo ljudske identitete i tijela,
slavimo ljudsku raznolikost!*

*We celebrate human identities
and bodies, we celebrate
human diversity!*